

**Avrupa'da Yükseköğretim 2010:
Bologna Süreci'nin Etkisi hakkında yeni rapor**

Eurydice ağı tarafından Avrupa Komisyonu için hazırlanan yeni bir rapor, Bologna sürecinde 46 ülkede yapılan yükseköğretim reformu hakkındaki ilerlemenin genel bir bakışını sunmaktadır. Her ülkeden gelen yetkili kanıtlara dayanır ve konuların ulusal düzeyde nasıl ele alındığına dair net bir karşılaştırmalı bakış sağlar.

Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (EHEA) 2010'da düzenlenen resmi açılış töreninde, genel resim, Bologna sürecinin, Avrupa genelinde yükseköğretim yapılarına temel ve önemli bir değişim getirdiğini ortaya koymaktadır. Yükseköğretimdeki dış kalite güvencesinin büyümesi, son on yıldaki en dikkat çekici özelliklerden biri olmuştur.

Ancak, Avrupa yükseköğretimi, hızla-değişen bir bağlamda dinamik olduğundan ve gitgide geliştiğinden, yeni zorluklar kaçınılmaz şekilde ortaya çıkmaktadır. Özellikle, yükseköğretime genişleyen bir katılımın, bugün tarihsel olarak görülmemiş düzeylerde, sistemi reformlarının uygulanmasının ve kamu finansmanının durgunluğunun kombinasyonu yükseköğretim sektörü üzerinde büyük bir baskı yaratmaktadır. Avrupa düzeyinde işbirliğini yoğunlaştırma ihtiyacı, gelişmiş izleme mekanizmalarının devam eden reformların toplumsal etkilerini değerlendirmek için önemli olmasıyla beraber, her zamankinden daha önemli hale gelmektedir.

Eurydice nedir?

Eurydice Ağı, Avrupa eğitim sistemleri ve politikaları hakkında bilgi ve analiz temin eder. AB'nin Yaşamboyu Öğrenme programında yer alan 31 ülkenin (AB Üye Devletler, EEA ülkeleri ve Türkiye) tümünde bulunan 35 ulusal birimden oluşmakta ve ağın yayınlarının ve veritabanlarının taslağını çizen, Brüksel'de bulunan AB Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür İdari Ajansı tarafından koordine edilip yönetilmektedir.

Tüm Eurydice yayınlarına, <http://www.eurydice.org> adresinden ücretsiz olarak ulaşılabilir.

Lisans-Yüksek lisans yapısının geniş bir şekilde uygulanması

Bologna sürecinin bu aşamasında, yeni üç-aşamalı yapı teorik olarak kullanılmaya hazırdır ya da tüm ülkelerdeki pek çok kurumda ve programda geniş ölçüde tanıtılmıştır. Fakat, birçok eğitim alanı, özellikle tıp ve ilgili alanlar gibi düzenlenmiş meslekler, hemen hemen tüm ülkelerde bu yeni yapıların dışında kalmıştır.

1999 ve 2009'da üç-aşamalı yapı

1999'dan sonra geliştirilen üç-aşamalı yapı

Halihazırda 1999'dan bu yana uygulanan üç-aşamalı yapı

Üç-aşamalı yapı yoktur

Kaynak: Eurydice.

Birinci ve ikinci aşama programlarının kombinasyonuna bakarak, 180 + 120 ECTS kredili (ECTS hakkında bilgi için, bakınız aşağıya Bologna Araçları) iki-aşamalı yapı, en yaygın şekilde kabul edilen modeldir. 16 ülkedeki en fazla öne çıkan modeldir ve başka tek bir modelin oluşturulmadığı 21 ülkede de ayrıca kullanılmaktadır.

Bologna ülkelerindeki en yaygın programlarda uygulanan genel Bologna yapı modeli, 2009/10

180+120 kredi (3+2 akademik yıl) modeli

240+120 kredi (4+2 akademik yıl) modeli

240+90 kredi (4+1.5 akademik yıl) modeli

240+60 kredi (4+1 akademik yıl) modeli

Baskın model yok

Uygun değil

Kaynak: Eurydice.

Bologna sürecinde Mesleki Programlar

Mesleki eğitimin Bologna sürecine dahil edilmesi, Avrupa bölgesinde önemli bir görüş ayrılığı kaynağı ve karışıklıktır. Bunun sebepleri, tüm sektörün iş piyasası için eğitim ve istihdam sağlamaya daha fazla odaklandığından bazı ülkelerde akademik ve mesleki programlar arasında ayrılıklar olmasına ve pek çok farklı ulusun “mesleki programlar”dan ne anladığına bağlıdır.

Çeşitli ülkeler, meslek-odaklı programları kendi Bologna modelleriyle birleştirme sırasında ortaya çıkan sorunları belirlemiştir. Ortaya çıkan en yaygın sorun, 180 ECTS'den daha azını gerektiren kısa-aşamalı programlarda pek çok mesleki yeterliliğin sunulmasıdır. Ancak, bu programlardan ortaya çıkan yeterlilikler bir Bologna birinci-aşama programı içerisinde tanınabildiği sürece, Bologna aşama sistemi içerisinde herhangi bir entegrasyon sorunu olmamalıdır. Problemler, bu türde ilerleme yollarının sistem mimarisinin bir parçasının olmadığı ülkelerde ortaya çıkar.

Ancak, birkaç ülke, kendi mesleki programlarını Bologna yapılarının içine başarılı bir şekilde entegre etmiştir. Bu ülkeler, kendi mesleki programlarını – bu aracın önemini göstererek kendi Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi'yle neredeyse her zaman açıkça bağdaştırmıştır

Bologna araçları: Avrupa Kredi Transferi ve Biriktirme Sistemi (ECTS) ve Diploma Eki (DE)

Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (ECTS) ve Diploma Eki (DE), “Bologna araç takımı”nın köklü iki unsurudur. ECTS, başlangıçta Erasmus programında hareketliliği kolaylaştırmak için geliştirilmiş bir öğrenci-merkezli kredi sistemidir ve tanımlanan öğrenme çıktıları elde etmek için gereken öğrenci iş yüküne dayanmaktadır. Diploma Eki, başarılı bir şekilde tamamlanan çalışmaların doğasını, düzeyini, içeriğini ve konumunu tanımlayan yükseköğretim diplomasına iliştilmiş bir belgedir.

Büyük bir çoğunluk (36 yükseköğretim sistemi) bu iki aracı uygulamaktadır. İki araçtan yalnızca birini tamamen uygulamış 11 ülke içinde, hala geride kalan uygulama ECTS uygulamasıdır. Bu yaygın şekilde genel kullanım, bu iki aracın Bologna reformlarının özelliklerini yerleştirmede ve ulusal yükseköğretim sistemlerini anlamayı kolaylaştırmada önemli rollerinin olduğunu göstermiştir.

ECTS'nin uygulanması ve Diploma Eki, 2009/10

ECTS tamamen uygulanmıştır ve DE ücretsiz verilmektedir

Ya ECTS tamamen uygulanmıştır ya da DE ücretsiz verilmektedir

Ne ECTS tamamen uygulanmıştır ne de DE ücretsiz verilmiştir

Kaynak: Eurydice.

Ulusal Yeterlilik Çerçevesi (NQF)

Bologna Süreci'nde tanıtılan ve geliştirilen üçüncü araç, Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi'dir (NQF). Eğitimin tüm aşamalarındaki ve düzeylerindeki yeterlilikler arasındaki farklılıkları tanımlayan ve açıkça ifade eden bir araçtır. Sekiz yükseköğretim sisteminin şu anda tamamen kendinden-sertifikalı NQF'leri varken 11'i ise uygulama sürecinde oldukça ileridedir. Diğer ülkeler hala tanımlama amaçlarının ve yapıların hazırlık aşamasındadır. İlk bakışta bu resim çok olumlu görünmeyebilir, fakat 2009 yılındaki Leuven/Louvain-la-Neuve Bakanlar Konferansı'ndan bu yana, Danimarka ve Malta, NQF'lerini kendinden-sertifikalı hale getirmiş ve diğer ülkeler de kendi NQF'lerinin kurulmasına yönelik önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

Kalite Güvencesi

Yükseköğretimde dış kalite güvencesinin büyümesi, 22 ülkenin yeni kalite güvence ajansları kurmasıyla beraber, Bologna on yılının en çok dikkat çeken özelliklerinden birisi olmuştur. Kalite güvencesinde Avrupa İşbirliği, Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Birliği'nin (ENQA) gelişimiyle, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda kalite güvencesi için Avrupa Standartları ve Yönergeleri'ne yönelik anlaşmayla ve şu anda 17 ajansı içeren Avrupa Kalite Güvence Kaydı'nın (EQAR) oluşturulmasıyla açıklanmaktadır.

Gerçekte neredeyse tüm Bologna ülkelerinin dış kalite güvence sisteminin bazı şekillerini oluşturmuş olmalarına rağmen, bu sistemlerin arkasındaki felsefe ve yaklaşımda önemli farklılıklar yatmaktadır. EHEA ülkelerinin çoğunda, kalite güvencesi, yükseköğretim kurumlarına ya da programlara kalite standartları temelinde faaliyet izninin verilmesiyle ilgilidir. Sadece az sayıda ülke, özellikle gelişim odaklı bir yaklaşımı takip eder.

Kalite güvencesine yönelik temel yaklaşım, 2009/10

Danışma: gelişim odaklı

Denetleme: Yükseköğretim kurumlarına ve/veya programlarına izin verme

Kalite güvence sistemi yok

Kaynak: Eurydice.

Bu, dış kalite güvence sistemlerinin geliştirilmesinin, yükseköğretimde gelişen yönetim yapılarının merkezi bir özellik olduğunu göstermektedir. Kurumlar daha önce devlet tarafından doğrudan "denetimli" iken, yönlendirme mekanizmalarının artık daha fazla kalite güvence ajansını dahil etme olasılığı görülmektedir. Ayrıca, derece yapılarının belirli modellerine doğru artan bir yaklaşım olduğundan, belirli bir dış kalite güvence modeline doğru bir yaklaşımın da olduğu görülmektedir. Hiç şüphe yok ki bu, Bologna dönemi boyunca hükümetler, ajanslar ve diğer kalite güvence etmenleri arasındaki artan iletişimle kolaylaştırılmıştır.

Öğrenci hareketliliği

Öğrenci hareketliliği, başlangıcından bu yana Bologna Süreci'nin kapsayıcı bir hedefi olmuş ve hareketliliği teşvik etme arzusu son on yıl boyunca devam etmiştir. Ancak, Avrupa Yükseköğretim Alanı'ndaki önemine rağmen, öğrenci hareketliliği, nadiren ulusal düzeyde kapsamlı bir şekilde ele alınan bir konudur ve öğrenci hareketliliğinin gerçekliği hakkındaki bilgi tam değildir.

Hareketlilik hakkında bilgi, 2009/10

Hareketliliğin tüm şekilleri hakkında toplanan bilgi

Hareketliliğin sadece bazı önemli şekilleri hakkında toplanan bilgi

Toplanan bilgi yok

Veri yok

Kaynak: Eurydice.

Avrupa politika ve program gelişmeleri, öğrenci hareketliliğiyle ilgili ulusal eylem için son derece önemli bir katalizör olmuştur. Çoğu ülkenin öğrenci hareketliliğini desteklemesi için bir takım mali tedbirleri bulunurken, Avrupa Yükseköğretim Alanı'ndaki ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlik daha az zengin ülkeler ve vatandaşları için önemli sorunlar yaratmaktadır. Ayrıca, ülkelerin hareketliliğin farklı şekillerini desteklemelerine yönelik uygulanabilir önemli miktarda tedbirleri olmasına rağmen, bu tedbirlerin kapsamlı bir hareketlilik politikası şeklinde bir araya getirilmesi oldukça zordur.

Bakanlığın, 2020 itibarıyla mezunların %20'sinin yurtdışında bir eğitim dönemi geçirmiş olmalarının gerektiği hedefine rağmen, çok az ülke bu hedefi bir ulusal yükseköğretim stratejisinin bir parçası olarak kabul etti.

Bu bulgular, yaygın şekilde hareketlilik fırsatları geliştirmeye ve eğitimleri boyunca hareketlilikten fayda sağlamaları için öğrencilerin %20'sini hedeflemeye yönelik EHEA için verilen sözün, eğer Avrupa Yükseköğretim Alanı, hareketlilik için açık ve kapsayıcı bir boşluk yaratmak için beklentileri karşılayacaksa, politika belirlenmesinde ve tedbirlerin uygulanmasında önemli bir çaba gerektirdiğini önerir.

Yükseköğretimde sosyal boyut ve yaşamboyu öğrenme

Bir ülkeden diğerine çok farklı şekilde anlaşıldığından, yükseköğretimin sosyal boyutu Avrupa işbirliğinin önemli bir zorluğudur. Bu aşamada, çok az ülke, sosyal boyut hakkındaki

politikalarını yükseköğretim nüfusunun genel sosyal dağılımını yansıttığı noktada az temsil edilen grupların katılımını arttırmak için Bologna yükümlülüğüne bağlamıştır.

Sosyal grupların katılımını izleme, 2009/10

Sistematik veri toplamayla izleme

Özel amaçlı araştırma veri toplamayla izleme

İzleme yok

Veri yok

Kaynak: Eurydice.

Çok az ülke, kendi belirli hedeflerini yükseköğretime az temsil edilen grupların katılımını arttırmayla birleştirmiştir. Buna ek olarak, Bologna ülkelerinin yalnızca yaklaşık yarısı katılımı sistematik olarak izlemektedir. Bu alanda izleme, bazı ülkelerde son derece hassas olabilir. Ancak, ölçütler ve hedefler sosyal boyutun zorluklarını belirlemeye yardımcı olacaksa belli önlemlerin de alınmış olması ve etkilerinin dikkatle izlenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, izlemenin kendisi, az temsil edilmenin daha önceden gizli kalmış ya da ihmal edilmiş özelliklerini ortaya çıkarabilir ve bunu gün ışığına çıkarma katılımı arttırmaya yönelik yeni eylemlerin kaynağı olabilir.

Yükseköğretim kurumları için bir görev olarak yaşamboyu öğrenme, 2009/10

Tüm yükseköğretim kurumları için geçerliliği kabul edilmiş bir görev

Bazı yükseköğretim kurumları için geçerliliği kabul edilmiş bir görev

Geçerliliği kabul edilmiş bir görev değil

Kaynak: Eurydice.

“Yaşamboyu öğrenme” terimi, Avrupa Yükseköğretim Alanı’nda hala pek çok farklı şekillerde anlaşılabilir. Yaşamboyu öğrenme, Bologna on yılı boyunca neredeyse tüm ülkelerde yükseköğretim kurumlarının geçerliliği kabul edilmiş bir misyonu haline geldi, ama yine de birçok ülkede az ilgi çekti. Yaşamboyu öğrenmenin finansmanı hakkında bilgi almak zordur, kısmen kavramsal açıklığın eksikliğinin bir sonucu olarak ve kısmen çeşitli finansman kaynaklarının işin içinde olmasından dolayı. Kamu finansmanı hakkında bilgi olduğunda, yaşamboyu öğrenmeye yatırımın nispeten düşük olduğu görülmektedir.

Ekonomik krizin etkisi

Bologna on yılı, yükseköğretim finansmanında iyileşme görmemiştir. Yine de, ekonomik krize yönelik ilk ulusal müdahale, tamamıyla farklı yollara yönelmiştir – teşvik paketleriyle yükseköğretime artan yatırım harcamalarından harcamalardaki ciddi kesintilere kadar. Bu farklı politika yaklaşımlarının Avrupa Yükseköğretim Alanı'na yönelik olası etkilerini bu aşamada ayırt etmek zordur.

2008/09'dan 2009/10'a kadar bütçe değişiklikleri

Bütçe değişikliği yok

%0-5 oranında artış

%5 ya da daha fazla artış

%5'ten daha fazla azalma

%5'e kadar azalma

Veri yok

Kaynak: Eurydice.

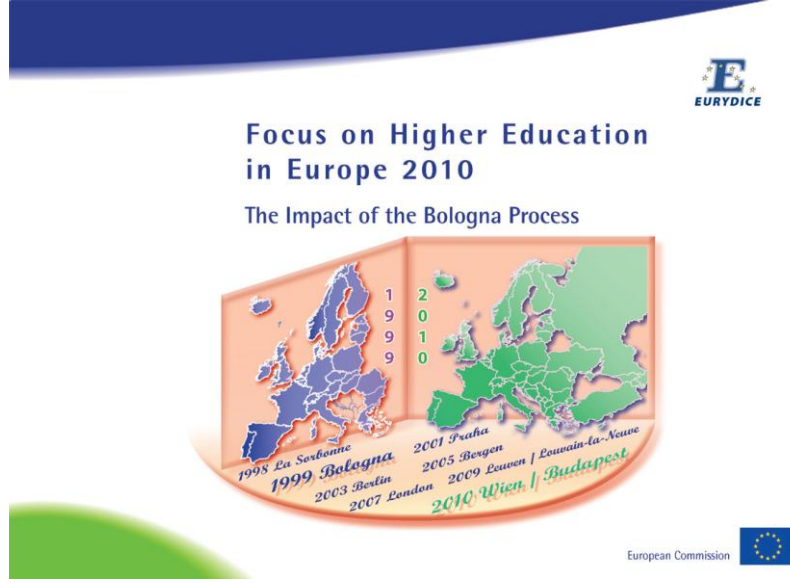
Ekonomik krizin, kayıt oranlarına, personel ve altyapı konularına ve yaşamboyu öğrenmenin sürekli gelişimine de etkileri olmuştur. Bu etkinin doğası, ülkelerde aynı olmamıştır.

Ekonomik krizin yükseköğretim sektöründeki etkisinin yalnızca çok az ülkede sistematik olarak izlenmesi, endişenin bir nedenidir. Bu, ulusal eylemin yükseköğretim sektörünü desteklemek için nasıl yeterince değerlendirilebileceği hakkında bazı ciddi soru işaretleri uyandırmaktadır.

Ekonomik krize ani tepki olarak, ülkeler, ekonomik krizin sosyal maliyetlerinin ve yükseköğretim sektörünün oynayabileceği olumlu rolün farkında olduklarını göstermişlerdir. Geleceğe bakıldığında, gelişmekte olan Avrupa Yükseköğretim Alanı'nı sadece devam eden Bologna reformlarının uygulanmasında değil, aynı zamanda devam eden demografik değişim ve kamu finansmanı kısıtlamaları bağlamında görmek de önemlidir. Yükseköğretimle ilgili bütçe verileri dikkatli bir şekilde göz önüne alınması gerekirken, 2020 yılına kadar on yıl boyunca Avrupa hedeflerine ulaşmanın artan özveri gerektirdiği zaten açıktır. Özellikle hareketlilik, yaşamboyu öğrenme ve sosyal boyut konuları gibi diğer birçok alanda politika ve Avrupa işbirliği bilgilendirmek için daha fazla ve daha iyi veriye ihtiyaç da vardır. Eğer en önemli hedef bir Avrupa bilgisi oluşturmayı başarmaksa, gerçekten de sosyal boyut ve yaşamboyu öğrenmeye odaklanma gelecek on yıl için daha da önemli olacak.

Tam çalışma

Avrupa'da Yükseköğretim 2010: Bologna Süreci'nin Etkisi

İngilizce olarak bulunmaktadır

Eurydice'in internet sitesinde: www.eurydice.org

Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür İdari Ajansı'nın internet sitesinde:
http://eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/index_en.htm

Çalışmanın İngilizce olarak basılı şekline Nisan 2010'dan itibaren ulaşılabilecektir. Fransızca ve Almanca çevirilerine de ondan kısa bir süre sonra ulaşılabilecektir.

İlgi çekebilecek diğer önemli belgeler

Yükseköğretim Üzerine Önemli Veriler – 2007 baskısı

<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=088EN>

Avrupa'da yükseköğretim Yapısına Odaklanma. Bologna Süreci'nde Ulusal Eğilimler – 2006/07 baskısı

<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=086EN>

Avrupa'da Yükseköğretim Yönetimi. Politikalar, yapılar, finansman ve akademik personel – 2008

<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=091EN>

Bologna sekretarya internet adresi

<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>

DG EAC Avrupa'da Yükseköğretim

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc62_en.htm